

Неофіційний переклад
Здійснений відділом міжнародного
співробітництва та протоколу
Міністерства юстиції України

Попередні висновки щодо органів внутрішніх справ, представлені делегацією Європейського комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – ЄКЗК) під час зустрічі в Міністерстві внутрішніх справ України, що відбулась в Києві 21 жовтня 2013 року наприкінці планового візиту в Україну 09-21 жовтня 2013 року

Зазначені висновки опубліковані Комітетом відповідно до параграфу 5 правила 39 Процедури ЄКЗК

Страсбург, 15 листопада 2013 року

Заява, представлена Лятіфом Хусейновим, Головою делегації на зустрічі в Міністерстві внутрішніх справ України, що відбулась в Києві 21 жовтня 2013 року наприкінці планового візиту Європейського комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – ЄКЗК) в Україну в 2013 році

1. Необхідно зазначити питання жорстокого поводження з особами, що утримувались в установах Міністерства внутрішніх справ було предметом серйозного занепокоєння ЄКЗК починаючи з першого візиту Комітету до України в 1998. Зазначене питання було предметом непланового візиту в 2011, в ході якого Комітет був вражений кількістю скарг та обвинувачень стосовно жорстокого поводження із затриманими співробітниками органів внутрішніх справ. Основною метою візиту 2013 року була перевірка стану утримання осіб затриманих правоохоронними органами, особливо, в світлі прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), що набув чинності в листопаді 2012 року. З цією метою делегація відвідала визначену кількість відділів внутрішніх справ та ізоляторів тимчасового тримання (ІТТ). Делегація також провела розмови з великою кількістю засуджених, що відбувають покарання в пенітенціарних установах, стосовно поводження з ними під час тримання в закладах внутрішніх справ.

А. Співробітництво

2. Загалом Міністерством внутрішніх справ забезпечено дуже добрий рівень співробітництва з делегацією на центральному та локальному рівнях. Було забезпечено швидкий доступ до установ Міністерства внутрішніх справ та проведення приватних інтерв'ю з затриманими особами, а також консультування щодо відповідної документації. Однак делегація з жалем констатувала те, що Міністерство внутрішніх справ не було представлене на належному рівні в ході зустрічі наприкінці візиту.

В. Ставлення до осіб утримуваних правоохоронними органами

3. В ході візиту в 2013 році делегація отримала загальне враження щодо зменшення масштабів такого явища як жорстоке поводження з особами, що перебувають під вартою в установах Міністерства внутрішніх справ, за двома факторами тяжкості та частоти, після набрання чинності новим КПК в листопаді 2012 року. Ситуація покращилась особливо у Києві порівняно з іншими регіонами, що були відвідані делегацією.

Однак делегація отримали численні скарги щодо фізичного жорстокого поводження (головним чином щодо ударів руками та ногами та палицями) від осіб, що перебували в установах МВС. Зазначені скарги були отримані не тільки від дорослих чоловіків, але і жінок, а також підлітків чоловічої та жіночої статі. В деяких випадках, приклади жорстокого поводження були такою тяжкості, що можуть бути оцінені як катування (підвішування за допомогою наручників та нанесення повторних тяжких ударів за допомогою палиці до особи в підвішеному стані; заподіяння електричних шоків за допомогою електрошокера та військового польового телефону; удушення за допомогою протигазу та пластикового пакету). В деяких випадках делегацією були зібрані медичні докази (шляхом безпосереднього огляду та за результати огляду медичної документації), що підтверджують заявлені скарги.

4. Переважна більшість отриманих скарг стосується часового періоду відразу після затримання, коли зазначені особи були піддані початковому опитуванню оперативними офіцерами. Початкове опитування дуже часто передувало тому моменту, коли затримання було оформлене належним чином. Метою заявлених випадків жорстокого поводження за отриманою інформацією було змушення затриманих осіб до надання явки з повинної та надання свідчень щодо інших осіб та вимагання грошей від них.

С. Правові гарантії проти жорстокого поводження

5. За результатами спостережень делегації в ході візиту в 2013 році слід ствердити, що ще багато необхідно зробити для забезпечення повної та належної імплементації КПК. По-перше, та перед усім практика затримання осіб (зазвичай на строк від декількох годин до двох днів, в окремих випадках до тижня) органами внутрішніх справ без належної реєстрації продовжується, протягом зазначених часових періодів затримані особи, що розглядаються як такі, що відмовляються від співпраці, піддаються ризику жорстокого поводження без забезпечення в стосунку до них відповідних правових гарантій. Делегацією було помічено (після порівняння документації та записів відеоспостереження), що положення КПК стосовно запису точного часу затримання часто не застосовуються, а також, що в протоколах та реєстрах зазначається неточний та/або суперечливий час затримання особи.

6. Як наслідок, затримані особи часто не мали можливості повідомити своїх близьких стосовно утримання під вартою протягом декількох годин (інколи днів) після фактичного затримання. Те саме стосується доступу до адвоката, який надавався лише після попереднього опитування оперативними офіцерами або в момент складання протоколу затримання або навіть пізніше. Стосовно письмової пам'ятки про права слід зазначити, що вона надавалась затриманим особам в основному вже після складення протоколу про затримання, а не на самому початку затримання. Крім того, зазначена пам'ятка викладена мовою важкою для зрозуміння особі без юридичної освіти, а також у більшості випадків затриманим особам не було надано копію цього документу.

7. Додатково стосовно нового КПК делегація мала змогу перевірити на практиці функціонування системи безоплатної правової допомоги для осіб затриманих органами внутрішніх справ. Делегація вітає запровадження цієї системи, яка за умови повноцінного функціонування, може значно допомогти випадкам жорстокого поводження з затриманими з боку представників органів внутрішніх справ. Водночас необхідні подальші кроки для належного втілення цих положень у практику. В даний час все ще існують випадки невчасного інформування центрів безоплатної правової допомоги стосовно кожного випадку затримання, в деяких випадках таке інформування здійснюється після складення протоколу про затримання. Делегація також отримала скарги, згідно яких затримані особи були змушені представниками органів внутрішніх справ відмовитися від права на адвоката або їм не надано доступу до їх власного адвоката (в той же час змушені погодитися на послуги адвоката наданого державою). Загалом потрібні додаткові людські та фінансові ресурси щоб система забезпечувала ефективний захист від жорстокого поводження.

D. Матеріальні умови тримання

8. Матеріальні умови у більшості відвіданих відділів органів внутрішніх справ не відповідають для затримання на строк більше, ніж кілька годин, і точно не для нічного перебування. Камери у багатьох відділках міліції були офіційно виведені з експлуатації та опечатані, однак особи продовжують утримуватися у цих установах вночі, в кабінетах (сплять на стільцях або на підлозі), коридорах та інших приміщеннях (як-то підвали та кладовки, пости ДАІ), прикуті до радіаторів, труб або меблів. Не вживалося жодних заходів для забезпечення таких осіб ліжками на ніч та їжею. Загалом, необхідні невідкладні заходи для того, щоб затримані особи ніколи не утримувалися вночі у відділках міліції (крім виняткових випадків, зумовлених невідкладністю розслідування).

9. Що стосується відвіданих ізоляторів тимчасового тримання (ІТТ), делегація спостерігала позитивний факт того, що особи, утримувані у цих закладах, забезпечені ліжками, харчуванням у відповідному режимі, можуть відвідати туалет, скористатись душем (хоча тільки раз на тиждень) та щодня зробити годинну розминку на свіжому повітрі. При цьому, багато відвіданих ІТТ розміщуються у старих та часто занедбаних будівлях. Багато побачених делегацією камер не забезпечують достатнього доступу денного світла та свіжого повітря, а туалети в усіх камерах не повністю відділені. Майданчики для вправ, як правило, малі та тісні (а так звані «зимові майданчики для вправ» у криворізькому ІТТ – це зовсім не майданчики, а камери без рам на вікнах). Рівень чистоти часто залишає бажати кращого, зважаючи на відсутність вимоги миття камер; у цьому контексті звертаємо окрему увагу на дуже брудні камери в Дніпропетровському ІТТ.

Хоча більшість затриманих осіб залишалися у відвіданих ІТТ протягом трьох-десяти днів, делегація спілкувалася з деякими людьми, які утримувалися під вартою в ІТТ довший строк (від кількох місяців до двох с половиною років) на підставі рішення слідчого або прокурора. Якою б не була причина, делегація бажає наголосити, що ІТТ не підходять для періодів затримання, що перевищують кілька днів, та, в принципі, особи, які знаходяться у попередньому ув'язненні, не повинні утримуватися в таких установах.

Загалом, делегація занепокоєна тривалою практикою частого повернення осіб, які знаходяться у попередньому ув'язненні, з СІЗО до відділків міліції з причин проведення розслідування. Такі повернення (які часто погано документуються) повинні бути зведені до суворого мінімуму та тривати якомога менший строк.